

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE**

**UNIVERSITATEA ”BABEȘ-BOLYAI” CLUJ
ÎNTRE FLUXURILE ȘI REFLUXURILE
IDEOLOGIEI COMUNISTE
ÎN PERIOADA 1959-1972
-rezumatul tezei -**

Conducător de doctorat:

PROF. UNIV. DR. DORU RADOSAV

Doctorand:

MIHAIU (căs. COSTEA)

MIHAELA DIANA

2015

CUPRINS

INTRODUCERE	1
Motivarea alegerii temei.....	1
Stadiul actual al cercetării.....	3
I. Clarificări conceptuale	7
I.1 Reforma în învățământ.....	7
I.2 Epurarea în universități.....	10
(Ex. Epurarea din învățământ a lui Lucian Blaga).....	12
I.3 Învățământul confesional (desființarea lui).....	17
I.4 Propaganda comunistă.....	20
I.5 Politizarea excesivă.....	22
I.6 Comunismul – direcțiile sale. Structuri organizaționale în universitate	23
II. DESCRIEREA CONTEXTULUI ÎN CARE PREZENTĂM SUBIECTUL CERCETĂRII.....	26
II.1 Contextul politico-economico-social al perioadei.....	26
II.2 Evoluția învățământului românesc.....	55
III. UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ ÎN PERIOADA 1959- 1972.....	81
III.1 Organizare instituțională – facultăți, secții, catedre.....	81
III.2 Corpul profesoral. Activitatea didactică și științifică	97
III.3 Relații cu străinătatea.....	111
III.4 Impactul ideologiei regimului comunist asupra activității universitare.....	120
IV. ASPECTE ALE VIEȚII STUDENȚEȘTI DIN UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ ÎN PERIOADA 1959-1972.....	139
IV.1 Aspecte privind cercurile științifice studențești	139
IV.2 Asociațiile studențești, problematica socială	146
IV.3 Practica studențească	156
IV.4 Starea de sănătate a studenților	186
CONCLUZII	205
LISTA ABREVIERI	212
LISTA TABELE	213
APARATUL CRITIC	214

Cuvinte cheie: universitate, comunism, discurs ideologic, învățământ, propagandă comunistă

Istoria universităților moderne a reprezentat o preocupare majoră pentru cercetătorii fenomenului cultural istoric, atât la nivel național cât și în plan universal.

Prin tema propusă doresc să reconstitui o pagină din istoria învățământului universitar clujean în anii regimului comunist, mai precis perioada 1959-1972. Demersul nostru se întemeiază în primul rând pe importanța pe care învățământul universitar o are în evoluția societății moderne, în sensul formării elitelor raportat la implicarea statului în procesul de învățământ.

Subiectul mi se pare interesant pentru că suntem într-o epocă în care evoluția democratică a fost întreruptă brutal, odată cu instaurarea comunismului. La fel ca toate domeniile: social, economic, politic, învățământul a fost marcat puternic de amprenta totalitară prin ideologizare, prin îndepărtarea celor incomozi, prin controlul rigid al statului.

Reperle cronologice fixate (1959-1972), au ca punct de plecare constituirea Universității "Babeș-Bolyai" prin unificarea Universității "Victor Babeș" și Universitatea "Janos Bolyai", respectiv anii debutului revoluției culturale. Teza de față s-a axat pe o reconstituire cât mai coerentă și completă a faptelor și a activităților universitare în paralel cu ideologia comunistă. De altfel, istoria Universității nu are o metodologie proprie, această cercetare rămânând, mai degrabă, la îndemâna cercetătorului, care poate folosi o mixtură de teorii și de tehnici în funcție de proiectul propriu. Ca metodă de lucru am abordat cercetarea documentelor de arhivă, pe care le-am completat cu informații din studii de specialitate și din lucrări generale, respectiv cu articole apărute în presa vremii sau cu memorii ale personalităților din acele vremuri.

Am urmărit să reconstitui evoluția universității clujene așa cum o reflectă documentele de arhivă prin prisma ideologiei comuniste. Capitolele cercetării, propun două demersuri, două planuri de abordare a temei: unul *teoretic*, ce sintetizează concepte-cheie ale subiectului, contextul politico-economic-social al perioadei și evoluția învățământului românesc, iar al doilea *practic*, evidențiind evoluția

Universității Babeș - Bolyai (perioada 1959-1972) prin prisma documentelor din acele vremuri.

Din punct de vedere structural, teza este împărțită în patru capitole. Primele două capitole reprezentând o treime din lucrare cuprind planul teoretic. Astfel, prin clarificările conceptuale din primul capitol am încercat să definesc câțiva termeni de bază utili pentru redactarea lucrării, adică sintagme precum: reforma în învățământ, epurarea în universități, învățământul confesional, propaganda comunistă, politizarea excesivă, comunismul și direcțiile sale, iar reperatele politice economice și sociale semnificative ale perioadei tratate în capitolul doi al lucrării ne-au permis să surprindem impactul pe care evoluțiile regimului comunist l-au avut asupra Universității "Babeș-Bolyai". Apare astfel evident faptul că la începutul anilor '60 universitatea era încă influențată semnificativ de modelul pedagogic sovietic care s-a impus cel puțin la nivel oficial, declarativ, în rândurile membrilor corpului profesoral. În contrast cu această orientare după 1965 se manifestă în mod tot mai pregnant eforturile în direcția modernizării în dezvoltarea schimburilor de informații cu comunitatea academică internațională. Profesorii privesc tot mai mult spre ceea ce se întâmplă în Europa Occidentală și în S.U.A., încep să dobândească o anumită libertate în desfășurarea actului didactic și în activitatea de cercetare. Firește că aceste deschideri sunt totuși limitate de planurile și programele de învățământ care erau fixate în continuare de la nivel central.

Capitolele III și IV care cuprind planul practic, reprezentat de analiza documentelor de arhivă (și nu numai) ocupă o pondere de două treimi din volumul lucrării și reprezintă baza cercetării.

Astfel, în capitolul al III-lea, intitulat *Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj în perioada 1959-1972* am urmărit transformările care s-au produs la nivelul universității după unificare, în ceea ce privește organizarea instituțională, corpul didactic și activitatea sa, relațiile cu străinătatea precum și impactul ideologiei comuniste asupra activității universitare. Menționate cronologic se produc următoarele transformări importante la nivel instituțional: în anul 1961 ia ființă Facultatea de Studii economice, în 1962 Institutul Pedagogic de 3 ani (înființat în anul 1959) este încadrat în Universitate și tot în acest an are loc despărțirea Facultății de Fizică de Facultatea de Matematică (care de acum înainte se va numi Facultatea de Matematică-Mecanică), iar

în toamna anilor 1969 și 1970 se organizează la Sibiu, două noi facultăți ale universității: Facultatea de Filologie și Istorie și Facultatea de Științe economice-administrative.

În perioada 1959-1972 evoluția corpului profesoral s-a caracterizat printr-o creștere numerică semnificativă, strâns legată de creșterea numărului de studenți prin creșterea gradului de profesionalism (specializări, doctorate), dar și printr-un proces de întinerire înregistrat mai ales după 1968. În perioada 1968-1972 problema selecționării și a promovării cadrelor Universității s-a desfășurat pe trei direcții principale: întinerirea corpului didactic prin înprospătare, succesiunea firească fără fluctuații păgubitoare și crearea de școli științifice și didactice.

Activitatea universitară era evident subordonată factorului politic. Principiul centralismului democratic din practica vieții de partid a fost transferat în mediul academic sub forma discuțiilor, a criticii și a autocriticii servind scopuri politico-ideologice. În pofida acestor încorsetări ideologice apar cu atât mai remarcabile performanțele didactice și științifice ale corpului profesoral.

Impactul ideologiei regimului comunist asupra activității universitare este ilustrat și prin existența limbajului dublu, unul sincer împărtășit unui număr restrâns de apropiați, prieteni și membri ai familiei și altul folosit în public care arată devotamentul față de partid și față de politicile sale economice și sociale.

Având ca obiectiv fundamental impunerea controlului total asupra societății regimul comunist a încercat să-și impună și monopolul ideologic asupra învățământului în general și îndeosebi asupra învățământului superior. Căile de acțiune și modalitățile de impunere a monopolului ideologic în mediile universitare erau precizate în documentele partidului și în legislația referitoare la învățământ.

Este evident faptul că perioada 1959-1972 nu a fost liniară din perspectiva influenței ideologiei comuniste asupra Universității. Influența ideologiei comuniste s-a manifestat asupra întregului corp academic și asupra tuturor domeniilor de activitate din universitate, dar amprenta ideologică a avut o intensitate diferită în funcție de comandamentele impuse de regim la un moment sau altul, de gradul de rezistență a unor profesori sau studenți. În acest sens pentru perioada la care ne referim putem distinge trei etape care se raportează la "fluxurile și refluxurile sistemului comunist". O etapă de ideologizare care poartă pecetea ultimelor pusee staliniste (1959-1964), o etapă de

destindere, de liberalizare în care încorsetarea ideologică este mult diminuată (1964-1971) și o a treia etapă care se deschide în 1971 prin declanșarea ”revoluției culturale” care duce la declinul treptat al vieții universitare și la afectarea planului profesional academic de către planul ideologic. Aceste delimitări cronologice nu trebuie însă privite rigid ci trebuie considerate doar repere orientative.

În ansamblu este dificil de cuantificat măsura în care factorul ideologic a influențat negativ activitatea universitară. Din perspectiva timpului alocat, activitățile politico-ideologice au constituit fără îndoială, o piedică în calea bunei desfășurări a activității academice. Activitățile didactice, cursurile, seminariile, cercurile științifice studențești, activitatea de cercetare au fost încorsetate de factorul ideologic și din perspectiva conținuturilor, a manifestării libertății de gândire și de conștiință a profesorilor și a studenților.

Dincolo de aceste piedici considerabile, dacă înlăturăm balastul ideologic ajungem la concluzia că, în această perioadă în cadrul universității clujene s-a desfășurat o luptă pentru supraviețuirea valorilor, s-au format specialiști care au contribuit la progresul societății românești, în măsura posibilităților aceluia timp istoric.

Ultimul capitol al lucrării intitulat *Aspecte ale vieții studențești din Universitatea ”Babeș-Bolyai în perioada 1959-1972* este dedicat studenților și cuprinde referiri asupra cercurilor studențești, asupra problematicii sociale, a practicii în producție și a practicii pedagogice, respectiv a stării de sănătate a studenților.

Un domeniu important al activității studenților care viza performanța profesională în cadrul diferitelor specializări era reprezentat de activitatea cercurilor științifice studențești. Acestea erau structurate pe facultăți și își desfășurau activitatea prin întâlniri periodice, lunare, iar rezultatele lor erau prezentate în cadrul sesiunilor de comunicări. Recunoașterea valorii cercetărilor studenților Universității clujene este ilustrată de numărul mare de premii obținute la nivel național.

Ca în orice stat totalitar și în România comunistă viața studenților era riguros organizată și supravegheată sub toate aspectele. O formă importantă de înregistrare și supraveghere era reprezentată de asociațiile studențești. Acestea erau conduse de organizațiile de partid și își desfășurau activitatea sub îndrumarea organizațiilor U.T.M. (U.T.C. din 1965) și se preocupau de toate problemele care vizau activitatea studenților:

situația la învățatură, munca educativă, cazare, cămine, cantine, burse, timpul liber, vacanțe, tabere, excursii.

O parte importantă a activității desfășurate de studenții Universității "Babeș-Bolyai" în anii cercetați, a reprezentat-o practica. Practica studenților s-a desfășurat pe două coordonate: practica în producție și practica pedagogică.

În vederea realizării unui învățământ eficient, de „înaltă ținută științifică”, cât și a unei unități organice între învățământ, cercetare și producție, studenții institutelor de învățământ superior își completau pregătirea de specialitate prin practica în producție ale cărei obiective principale erau: însușirea cunoștințelor și deprinderilor practice de bază ale unor meserii din domeniul specialității; proiectarea și realizarea unor aparate, utilaje pentru autodotare sau pe bază de comenzi și contracte; realizarea unor bunuri valorificabile (micro-producție, prototipuri, serie zero) sau formarea unor deprinderi practice de cercetare în specialitate.

În ceea ce privește practica pedagogică aceasta s-a desfășurat în sistemul de învățământ preuniversitar, atât în școlile din mediul rural cât și în mediul urban. Activitatea absolvenților Universității "Babeș-Bolyai" de dinainte de 1959 în școli, a arătat concret că studenților nu le este suficientă pregătirea științifică în specializarea aleasă, ci au nevoie și de o serie de cunoștințe metodice. Acest lucru a fost remediat de Ministerul Învățământului și Culturii care a reorganizat practica pedagogică prin Ordinul nr. 2412 din septembrie 1959.

După ce și-a consolidat puterea prin măsurile represive extrem de dure din primul deceniu de exercitare a puterii, regimul comunist a manifestat preocupări tot mai vizibile pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață ale populației, respectiv a vieții studenților. În plan ideologic aceste preocupări apar în directivele Congresului al III-lea al P.M.R. din 1960 și în directivele Congresului al IX-lea P.C.R. din 1965 și vizau intensificarea măsurilor profilactice, antiepidemice, de igienă și protecția muncii, îmbunătățirea asistenței medicale spitalicești, construirea unor spitale moderne de mare capacitate, dotarea rețelei sanitare cu utilaje și aparatură medicală, îmbunătățirea organizării asistenței medicale. În cadrul U.B.B. obiectivele fixate în documentele de partid sunt materializate prin întocmirea planurilor de educație sanitară pentru tânăra generație și prin măsurile adoptate de conducerea Universității împreună cu instituțiile abilitate.

La fel ca celelalte instituții de învățământ din țară și universitatea din Cluj avea ca misiune fundamentală formarea ”omului nou” cu o bună pregătire profesională, un om care trebuia să reprezinte adevărul umanismului socialist. Școala era privită astfel ca o ”avuție a socialismului” fapt care rezulta din concepția nouă materialistă despre lume și societate.

Capacitatea unei universități de a-și defini idealul reprezintă o premisă a abilității instituției respective de a funcționa în bune condiții. Dacă în perioada interbelică universitatea clujeană a avut ca deviză ”ideea europeană” împlinirea idealurilor României prin raportare la idealurile Europei odată cu instaurarea regimului comunist, s-a produs o fractură puternică resimțită mai ales în anii stalinismului când întreaga activitate universitară a fost bulversată. În perioada pe care am cercetat-o idealul universitar a oscilat între clișeele propagandistice impuse de regim (dezvoltarea vieții materiale și spirituale a poporului, politizarea și înregimentarea) și promovarea valorilor autentice profesată de personalitățile vremii care doreau ca universitatea să aibă posibilitatea de a fi un centru de cercetare științifică în jurul căreia profesorii să poată crește oameni.

La fel ca întreaga societate românească și universitatea clujeană a evoluat într-un context istoric urmând destinul, uneori fericit, alteori tragic al comunității românești. În perioada la care ne-am referit, Universitatea ”Babeș-Bolyai” și-a asumat rolul de păstrare și transmitere a cunoașterii dar și de stimulare a cercetării științifice originale, fiind astfel ”mijlocul prin care societatea își reînnoiește neîncetat condițiile propriei sale existențe.”(Emile Durkheim).

Fără a recurge la condamnări ori mitologii, demersul nostru a fost călăuzit de convingerea că restituirea unei perioade din trecutul universității clujene poate contribui la aducerea în actualitate a celor care au menținut prestigiul acestei instituții academice într-o perioadă în care orice carieră, titlu sau distincție academică depindeau de decizia finală a politicului. Corpul profesoral și-a desfășurat astfel activitatea între colaborare, compromis și rezistență în condiții de presiune. A fost o perioadă în care opțiunile intelectualilor în ”noua ordine” erau fie supunerea prin punerea în slujba noului regim, fie dispariția printr-o tăcere totală.